

НАФТОВИЙ ЧИННИК У ІРАКСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ США (1991–2003 рр.)

Стаття Д.С. Крисенка “Нафтовий чинник у іракській політиці США (1991–2003 рр.)” присвячена аналізу ролі “енергетичного питання” на новітньому етапі міжнародних відносин. Автор характеризує вплив нафтових корпорацій на зовнішню політику США у Близькосхідному регіоні на прикладі Іракської Республіки кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Ключові слова: нафтовий чинник, нафтова корпорація, зовнішня політика США

На нинішньому етапі розвитку світової економіки швидкими темпами зростає споживання товарів у розвинених країнах. Одночасно виснажуються енергетичні ресурси, які є основою господарства. Це викликає потребу в пошуку сировини за межами власних держав, що в свою чергу спричиняє посилення напруженості в міжнародних відносинах і створення підґрунтя для силових конфліктів. Прикладом є ситуація навколо Іракської Республіки. Дослідження дій США проти цієї країни в контексті їхньої енергетичної політики дає змогу збагнути природу таких зіткнень.

Протягом існування “іракської проблеми” науковці робили спроби знайти її джерела та простежити еволюцію інтересів США щодо Іраку. О. Маначинський, Н. Слободян, О. Коппель, В. Бруз, С. Шергін, П. Міщенко та ін. спромоглися на оцінку певних аспектів міжнародних відносин на Близькому Сході, зокрема політологічним і військово-прикладним. Проте енергетична політика залишається поза увагою українських дослідників дотепер.

Мета статті – висвітлити політичну активність Вашингтона щодо Іраку від закінчення війни у Перській затоці у 1991 р. до розгортання руху опору невдовзі після вторгнення 2003 р. Конкретніше кажучи, поставлено завдання з’ясувати, які економічні чинники спонукали американську адміністрацію до вторгнення в Ірак, виявити ступінь впливу на неї енергетичних корпорацій. Джерелами є тексти виступів політиків і лідерів монополій, які безпосередньо чи опосередковано визначали курс Вашингтона в Іракській Республіці.

Отож нагадаємо, що регіон Перської затоки неодноразово ставав ареною міжнародних збройних конфліктів. Їхньою основною причиною, серед інших геополітичних чинників, було прагнення встановити або перерозподілити контроль над найбільшими на Землі енергетичними ресурсами. Найважливішою країною цього району світу за людським і природним потенціалом є Іракська Республіка. Якість місцевої нафти надзвичайно висока, а її видобуток – дешевий, адже коштує 1 дол. за барель на півдні та 2 дол. – на півночі (тоді як у Російській Федерації – 16 дол.). Розвідані в Іраку запаси цієї сировини поступаються лише тим, що відкрито в Саудівській Аравії.

Позаяк у решти регіонах нафтові родовища виснажуються, можна зробити прогноз, що в недалекому майбутньому розвиток світового господарства значною мірою залежатиме від резервів Близького Сходу. У цьому разі Іракська Республіка стане одним із головних експортерів нафти, а її частка у світовому видобутку сягне 30%. З огляду на це, пріоритетом транснаціональних енергетичних корпорацій є утвердження та утримання твердих позицій у цій країні, адже це гарантуватиме їм статус лідерів всесвітньої нафтової промисловості.

Найвпливовіші серед цих корпорацій знаходяться в США – найбільшого у світі імпортера енергоносіїв. Діяльність Сполучених Штатів у нафтовому секторі Іраку було започатковано у 1928 р., коли нафтовидобувну фірму “Turkish Petroleum Company” було реорганізовано в “Iraq Petroleum Company”, до складу якої увійшли американські компанії “Mobil Oil” та “Exxon” [1, 15]. Відтоді обсяги співпраці двох країн щорічно зростали та досягли апогею у 1950-х рр., коли Багдад був найнадійнішим (після Анкари) союзником Вашингтона на Близькому Сході. На той момент США контролювали 75% іракської нафтової промисловості. Ситуація змінилася після антимоноархічної (1958) та баасистської (1963) революцій. Націоналізація у 1972 р. іракської нафтової промисловості змусила іноземні корпорації залишити країну. Натомість, США та Велика Британія збільшили обсяг імпорту з інших держав Перської затоки – ОАЕ, Бахреїну, Катару, Саудівської Аравії та Кувейту. Експансійні настрої іракського керівництва щодо останніх стали причиною гострого конфлікту, який у 1990 р. перейшов у відкриту форму, а в 1991 р. завершився військовим розгромом Іраку.

Через ембарго іракський уряд значно скоротив обсяги видобутку нафти та втратив можливість експортувати її.

Програма “нафта в обмін на харчі”, започаткована Радою Безпеки ООН у 1995 р., встановлювала межі, в яких Іраку можна було продавати нафту. Проте до того часу більшість країн світу вже розглядала антиіракські санкції як анахронізм, а деякі держави таємно уклали з Іраком угоди. Більшість цих домовленостей припадала на французькі, російські та китайські компанії, які мали здійснювати розробку найбільших нафтових родовищ Іраку. Російський “ЛУКойл” “отримав” Західну Курну, французький “Total” – Майнун, а китайська “Національна енергетична компанія” – Північну Румейлу.

Вашингтон і Лондон, які були ініціаторами запровадження та продовження дії санкцій, чинили опір реалізації цих угод, захищаючи інтереси власних енергетичних корпорацій. Перед їхніми очільниками дедалі гостріше поставала проблема виснаження запасів нафтових полів і зростання вартості їхнього відновлення. Як зазначала С. Ворен (експерт корпорації “Еххон”), “через виснаження старих полів у Північній Америці та Європі пошук нових джерел нафти став головним викликом для індустрії” [2].

Вирішенням цієї проблеми могло бути повернення контролю над ресурсами Іраку, чого й не приховували лідери нафтових компаній. Проте всі намагалися досягти цієї мети по-різному. “British Petroleum” та “Shell” робили спроби вести таємні переговори з іракським урядом, у той час як “Mobil Oil” та “Еххон” зайняли більш тверду позицію – прагнули усунути Саддама Хусейна від влади. Саме останніх найбільше непокоїло ігнорування Москвою, Парижем і Пекіном ембарго проти Багдада у другій половині 1990-х рр. Родовища сусіднього Ірану, доступні для решти країн світу, для зазначених корпорацій залишалися недосяжними через санкції, запроваджені Вашингтоном проти Ісламської Республіки. Аналогічні втрати в Іраку загрожували скороченням доходів “Mobil Oil” та “Еххон” і подальшим послабленням позицій у міжнародній конкуренції.

Майже відразу після того, як зазначені нафтові угоди було укладено, Вашингтон різко посилив свою військову активність у басейні Перської затоки та почав інтенсивні ракетно-бомбові удари по об’єктах на території Іраку. Риторика американських урядовців щодо баасистського режиму ставала все безкомпроміснішою та погрозливішою. 26 січня 1998 р. члени “Проекту Нового Американського Століття” надіслали президенту В. Клінтону листа, в якому звинувачували його у надмірній м’якості щодо уряду С. Хусейна. Крім того, вони наголошували, що політика стримування Іраку “неухильно нівелювалася [ним] протягом останніх декількох місяців” [3]. Також цей документ містив заклик до “усунення Саддама Хусейна від влади”, обґрунтуванням чого виступала “іракська ядерна загроза”. Незабаром у Конгресі США відбулися слухання, де розширення масштабів силових акцій проти Багдада отримало законодавче підґрунтя.

Водночас, президент дав Пентагону завдання розробити варіанти різних операцій – від обмежених ударів до повномасштабного вторгнення. Дешевим способом ліквідації баасистського режиму міг стати антиурядовий переворот. Для цього було збільшено обсяги матеріальної підтримки іракської антиурядової опозиції: 1 травня 1998 р. Клінтон підписав постанову, яка санкціонувала надання їй 5 млн дол. Утім, на думку американських політиків цих заходів було недостатньо. 29 травня надійшов новий відкритий листа щодо Іраку – тепер до Конгресу. Іракську політику США було названо не інакше як “капітуляцією”. Серед осіб, які підписали цей документ, були Д. Рамсфельд, П. Вулфовиць, Р. Перл, Е. Абрамс, Дж. Болтон та ін., які пізніше отримали високі посади в адміністрації Дж. Буша [4]. Клінтон прийняв цю критику до уваги, й 31 жовтня 1998 р. підписав “Акт про визволення Іраку”, який містив жорстку програму дій щодо Багдада. Ключове речення звучало так: “Політика Сполучених Штатів має полягати у підтримці зусиль з усунення іракського режиму, очолюваного Саддамом Хусейном”.

Протягом 16–19 грудня 1998 р. американо-британські сили здійснили операцію “Лис пустелі”. Масованим ударам було піддано цілі в Багдаді та інших містах, зокрема й нафтопереробний завод у Басрі. Ці атаки фактично виключили перспективу мирного вирішення “іракського питання”. А вже в результаті них С. Хусейн заборонив діяльність Спецкомісії ООН, яка займалася пошуком зброї масового знищення на території керованої ним країни. Коаліційні сили регулярно нападали на іракські об’єкти і пізніше.

Перемога на президентських виборах 2000 р. кандидата від республіканської партії Дж. Буша знаменувала поворот до радикального вирішення “іракської проблеми”. Згідно з даними П. О’Нейла (міністра фінансів США у 2001–2002 рр.), адміністрація розпочала планувати вторгнення невдовзі після інавгурації президента у січні 2001 р. [5, 174,175]. З огляду на те, що ембарго не справляло бажаного ефекту, цей варіант став основним.

Серед причин, які спричиняють агресії, тісно переплітаються військові, політичні та економічні чинники. До стратегічних завдань американської зовнішньої політики входило збереження долара як валютного засобу розрахунків за нафту, адже це забезпечувало економічну стабільність Сполучених Штатів. За президентства Дж. Буша-молодшого фінансове становище керованої ним країни дещо ускладнилося, і на початок 2003 р. американський зовнішній борг становив 2,7 трлн дол. та оцінювався як найбільший за всю історію держави. Для виплати цього боргу США потребували щоденного надходження з-за кордону двох мільярдів доларів, тобто близько двох третин резервного капіталу всієї світової економіки. Можливість залучати такі значні суми зумовлена роллю долара як основної резервної валюти. За оцінками аналітиків, наприкінці 1990-х рр. понад 80% усіх валютних трансакцій рахувалися в доларах. Впровадження євро створило загрозу статусу американської валюти, й протягом 2000 р. ставки долара щодо євро знизилися на 15%. Це стало причиною, з якої члени ОПЕК вдалися до обговорення ідеї переведення розрахунків із долара на євро.

Однією з ключових країн цієї організації був Ірак і встановлення американського контролю над ним могло усунути проблему падіння ролі долару в якості міжнародного платіжного засобу. Як висловився з цього приводу Д. Каган (професор Єльського університету), “коли у нас економічні проблеми, то вони виникають через перебої з поставками нафти. Якщо у нас в Іраку будуть війська, ніяких перебоїв з поставками нафти не буде” [6, 153]. Американський фінансист Дж. Сорос вважав, що “окупація Іраку та передислокація американських військових баз з Саудівської Аравії до Іраку дасть змогу створити джерело нафти, альтернативне саудівському... Інша важлива причина вторгнення – Ізраїль” [7, 53]. Французький дослідник Е. Лоран у праці “La face cachée du pétrole”, присвяченій місцю нафтового чинника в міжнародних відносинах, зазначає, що, становлячи 6% населення планети, американці споживають 33% всієї нафти, яка видобувається у світі [8, 20]. Спеціалісти ж вважають Ірак другим у світі власником нафтових ресурсів, адже його розвідані родовища містять 112,5 млрд барелів нафти, а нерозвідані – ще 200 млрд [9, 470,471]. На цій підставі у політології з’явилося поняття “ультраконсерватизму ХХІ століття”. Сенс цього явища полягає в тому, що метою політики економічно розвинених держав є встановлення тотального контролю над невідновлюваними природними ресурсами – передусім енергоносіями та промисловою сировиною; розширення просторової бази неокolonіалізму за рахунок держав Європи, які відстають у розвитку, та країн із ринковою економікою в інших частинах світу [10, 21].

Окрім того, військовий варіант вирішення “іракського питання” був фактично неусувним з огляду на зв’язки нового президента США з корпораціями. Буш-старший був працівником нафтової компанії “Carlyle Group”, Буш-молодший – “Harkins Oil”, віце-президент Р. Чейні – “Halliburton Oil”, К. Райз співпрацювала з “Chevron”, а голова Пентагону Д. Рамсфельд – із “Occidental” [11, 131]. Саме ці діячі були “режисерами” інвазії до Іраку, приводом для якої виступили теракти 11 вересня 2001 р. Невдовзі після них Дж. Буш заявив: “наша відповідальність перед історією є ясною: відповісти на ці атаки та позбавити світ від зла” [12, 67; 13]. Широка присутність власних збройних сил у регіоні мала гарантувати безпечне будівництво підконтрольних США нафтогонів від Каспійського моря через Гіндукуш до портів Аравійського моря. Водночас, військовий контроль над Іраком ставав вагомим чинником впливу на внутрішню та зовнішню політику сусідніх країн, багатих на поклади нафти, а разом з тим – на політику держав, які її імпортували.

Найважливішим союзником США у реалізації інвазії до Іраку могла виступити Велика Британія. Задля залучення її на свій бік, за даними М. Кристофера (посла Великої Британії у США в 1997–2003 рр.), 20 вересня 2001 р. американський президент провів неофіційну зустріч з британським прем’єр-міністром Е. Блером, де перший підняв “іракське питання”. Дж. Буш запитав про готовність Великої Британії взяти участь в усуненні С. Хусейна від влади, маючи на увазі бойові дії. Е. Блер начебто відповів мовчазною згодою [14]. На початку 2002 р. – більш ніж за рік до конфлікту, лідери

Сполучених Штатів і Великої Британії підтвердили військові плани щодо Іраку та спрямували зусилля на підготовку своїх урядів і суспільств до використання сили.

Було утворено “Групу національного енергетичного розвитку” на чолі з віце-президентом Р. Чейні. У звіті, оприлюдненому цією групою, наголошувалося на небезпечності виклику, кинутого французькими, російськими та іншими компаніями американським інтересам. Один із документів, опублікованих Групою, містив двосторінковий список “закордонних претендентів на підписання контрактів щодо розробки іракських родовищ” та карту Іраку, на якій було зображено його основні нафтові поля. До вже відомих французьких, російських і китайських додалися компанії з ФРН, Індії, Італії, Канади, Індонезії, Японії та ін. країн. Усього понад 40 компаній із 30 країн, але жодної зі Сполучених Штатів або Великої Британії [15]. Ключове місце серед зазначених країн-конкурентів посідав Китай. К. Симонов (генеральний директор Фонду національної енергетичної безпеки РФ) обґрунтовує думку про те, що метою вторгнення 2003 р. було прагнення запобігти видобутку іракської нафти саме Китаєм [16, 131].

У підсумковому звіті Групи Р. Чейні, оприлюдненому в травні, повідомлялося про небезпеку для США нафтового дефіциту, який може “підірвати нашу економіку, наш життєвий рівень, нашу державну безпеку”.

Що далі у Вашингтоні та в ООН тривала дискусія стосовно потреби в інвазії, то все очевиднішим ставало нафтове підґрунтя вторгнення. Впливовий “Фонд спадщини” [17] видав у вересні звіт під назвою “Майбутнє постсаддамівського Іраку”, який закликав до приватизації іракських нафтовидобувних і переробних підприємств. Нафтові монополії, адміністрація Буша та антисаддамівська опозиція провели у той період низку зустрічей, предметом яких було майбутнє нафтового сектору Іраку в післявоєнний період. У цей час лідери іракської опозиції повідомляли, що демократичний уряд Іраку “перегляне” всі нафтові угоди, укладені у 1990-х рр. Великі надії щодо цього покладалися на А. Чалабі – лідера Іракського Національного Конгресу, потенційного голову постсаддамівського Іраку. Про нього політичні оглядачі “Вашингтон пост” Д. Морган та Д. Отовей писали як про “свою людину” [18]. Саме цього прагнули уникнути російські посадовці, які в інтерв’ю виданню “Обсервер” зізнавалися, що побоюються можливого скасування контрактів, підписаних ними з Іраком у 1990-і рр. [19].

Консультації між урядовцями, керівниками нафтових монополій і лідерами опозиції у Вашингтоні, Лондоні, Х’юстоні та інших містах тривали фактично до початку операції “Свобода Іраку”. У грудні 2002 р. у Шотландії відбулася зустріч представників нафтових компаній із колишнім головою іракської військової розвідки. Порядок денний включав обговорення нафтового потенціалу Іраку та можливого виходу цієї держави з ОПЕК [20]. Водночас, у переговорах з Москвою, Парижем і Пекіном американські посланці використовували можливий доступ до іракської нафти як чинник їхнього залучення до участі у вторгненні. Втім, жодна з цих країн не приєдналася до антиіракської коаліції. Через таку позицію у 2003 р. (на відміну від 1991 р.) США виступили як агресор.

Під час вторгнення, що розпочалося 20 березня 2003 р., американо-британські війська насамперед прагнули взяти під контроль головні нафтові родовища та переробні заводи. Увійшовши до Багдада, вони спочатку встановили захисний кордон навколо міністерства нафти. Будівля відомства залишилася майже неушкодженою, тоді як шедеври світової культури, що знаходилися в Національному музеї і Національній бібліотеці, було пограбовано.

За розпорядженням Дж. Буша, керувати впорядкуванням енергетичного сектору Іраку мав колишній впливовий американський нафтовий посадовець Ф. Каролі. Наступним кроком було підписання постанови №13303 від 22 травня, яка надавала імунітет американським нафтовим корпораціям для їхньої діяльності в цій країні. Того ж дня, за ініціативою Вашингтона та Лондона, Рада Безпеки ООН ухвалила резолюцію №1483, що скасовувала режим санкцій і знімала перед окупаційною владою всі перешкоди в торгівлі іракською нафтою. Прибутки від них мали надходити на спеціальний рахунок. Проте ці плани було зірвано: зросла кількість терактів і американські посадовці визнали факт партизанської війни, що тривала в Іраку. Для бюджету США Іракська Республіка перетворилася на тягар, а не на джерело збагачення. Перемогу у війні було поставлено під сумнів. Конфлікт обмежив американські глобальні амбіції (адже зв’язав значні армійські сили) та не надав реальних прибутків компаніям (окрім пов’язаних з військовою промисловістю).

Отже, очевидно, що війна 2003 р. велася не через офіційно декларовані причини – небезпеку іракської зброї масового знищення, зв'язки Саддама Хусейна з аль-Каїдою чи прагнення поширити демократію на Близький Схід. Визначальну роль у формуванні зовнішньополітичного курсу США щодо країн цього регіону протягом 1990-х рр. відігравали керівники американських енергетичних компаній. Як могли вони утримувати Ірак у “лещатах санкцій”, аби не допустити торгівлі з ним іноземних компаній. Проте на межі ХХ–ХХІ ст. така політика ставала небезпечною і непередбачуваною. Через це адміністрація Білого дому прийняла рішення про початок інвазії. Керівники нафтових компаній кінцевим її результатом бачили встановлення контролю над іракськими резервами “чорного золота” з мінімальними витратами. Американські політики переконували своїх співвітчизників у тому, що їхня держава може легко здобути міжнародну підтримку, а населення Іраку вітатиме коаліційні сили, які визволять їх від тиранії. Лідери США прогнозували швидке формування в повоєнному Іраку гнучкого уряду, приватизацію нафтової промисловості та підписання угод в інтересах американських фірм. Але, попри швидку перемогу над регулярними військами Іраку, Сполучені Штати відразу зіштовхнулися з масованим рухом опору, який спричинив економічний хаос, унеможливив бажане відновлення видобутку нафти.

Література

1. Машин В.В., Яковлев А.И. Персидский залив в планах и политике Запада. – Москва.: Международные отношения, 1985.
2. Paul A. Oil Companies in Iraq: A Century of Rivalry and War // <http://www.globalpolicy.org>.
3. Letter to President Clinton on Iraq, January 26, 1998 Project for a New American Century // <http://www.newamericancentury.org>.
4. Letter to Gingrich and Lott on Iraq. May 29, 1998. Project for a New American Century // <http://www.newamericancentury.org>.
5. Suskind R. The Price of Loyalty: George W. Bush, the White House and the Education of Paul O'Neill. – N.Y.: Simon & Schuster, 2004.
6. Фостер Дж.Б. Откровенный империализм – “бремя белого человека”... – Москва: Поколение, 2007.
7. Soros G. The Bubble of American Supremacy. – N.Y.: Public Affairs, 2004.
8. Лоран Э. Нефть: ложь, тайны, махинации. – Москва: СТОЛИЦА-ПРИНТ, 2007.
9. Горная энциклопедия. – Т. 3 / Гл. ред. Е.А. Козловский. – Москва: Сов. Энциклопедия, 1987.
10. Занегин Б. США в региональных конфликтах: малые войны и большая политика // США – Канада: Экономика, политика, идеология. – № 8. – 1999. – С. 12–21.
11. Маначинский А. Баррель крови за литр нефти // Ирак: тайные пружины войны. – К.: Румб, 2005.
12. Woodward B. Bush at war. – N.Y.: Simon and Schuster Adult Publishing Group, 2003.
13. Передусім через те, що він опинявся в оточенні американських військових баз: в Узбекистані з півночі; Іраку та Туреччині зі заходу; Омані, Кувейті, Катарі та Саудівській Аравії з півдня, Афганістані й Пакистані зі сходу.
14. Rose D. Bush and Blair Made Secret Pact for Iraq War // <http://www.guardian.co.uk/politics/2004/apr/04/iraq.iraq>.
15. National Energy Policy Development Group report. May 16, 2001 // <http://www.whitehouse.gov/energy/National-Energy-Policy.pdf>.
16. Симонов К.В. Глобальная энергетическая война. – Москва: Алгоритм, 2007.
17. Неурядова неоконсервативна організація з дослідження політичних проблем.
18. Morgan D., Ottaway D. In Iraqi War Scenario, Oil is Key Issue as U.S. Drillers Eye Huge Petroleum Pool / <http://www.washingtonpost.com>.
19. Quot.: Vulliamy E., Webster P., Walsh N. Scramble to Carve up Iraqi oil reserves lies behind US diplomacy // <http://www.globalpolicy.org>.
20. Beaumont P., Islam F. Carve-Up of Oil Riches Begins // <http://www.guardian.co.uk/world/2002/nov/03/iraq>.

Аннотация. *Крисенко Д.С. Нефтяной фактор в иракской политике США (1991–2003 гг.).* Стаття Д.С. Крысенка “Нефтяной фактор в иракской политике США (1991–2003 гг.)” посвящена анализу роли “энергетического вопроса” на новейшем этапе международных отношений. Автор характеризует влияние нефтяных корпораций на внешнюю политику США у Ближневосточном регионе на примере Иракской Республики конца ХХ – начала ХХІ века.

Ключевые слова: *нефтяной фактор, нефтяная корпорация, внешняя политика США*

Summary. Krysenko D.S. Oil Factor of the US Iraq Policy (1991–2003) D.S. Krysenko's article "Oil Factors of the US Iraq Policy (1991–2003)" analyses "energy issue" role at the present stage of international relationships. The author characterizes oil corporations' influence on foreign policy of the USA in the Middle East by example of the Iraq Republic at the end of the XX – beginning of the XXI centuries.

Key words: oil factor, oil corporation, the US foreign policy

Надійшла до редакції 02.04.2009 р.

Затверджена до друку 02.07.2009 р.

УДК 94(470.571)“19/20”

О.В. Добродум

КАНОНІЗАЦІЯ ВЛАДІМІРА ПУТІНА В РУНЕТІ (ДЕЯКІ ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ)

На ґрунті конкретно-історичного підходу у статті оцінено ставлення до Владіміра Путіна в категоріях його канонізації за віссю “обожнення – демонізація” в Рунеті. Зроблено висновок про підвищений інтерес російських громадян до цього лідера, про те, що ставлення до Путіна більшою мірою тягнє до полюсу обожнення.

Ключові слова: Рунет, канонізація, обожнення, електронне політичне міфоконструювання, Путін

При вивченні процесів, що мають місце в сучасній політичній історії Російської Федерації, у фокус дослідницького інтересу доцільно поставити модифікацію політико-релігійного життя суспільства завдяки high-tech і Інтернет. Адже сучасна технотронна епоха, окрім іншого, означає, що Рунет живе самостійним життям, і його зміст не є дзеркальною проекцією оффлайну.

Дослідженню феномена сакральної природи влади присвячена значна література. Зокрема, праці Платона, М. Еліаде, Л. Леві-Брюля, К. Леві-Строса, К.-Г. Юнга, Дж. Фрезера. Окремо можна згадати уявлення про засади легітимності влади М. Вебера. У цій статті на основі конкретно-історичного підходу ми спробуємо оцінити відношення до экс-президента Росії В. Путіна (2000–2008) в категоріях його канонізації по осі “обожнювання-демонізація” у російськомовному сегменті кіберпростору – Рунеті.

Діяльність лідера РФ, згідно з проведеним у грудні 2006 р. дослідженням, викликає суперечливі оцінки населення: надію (Путін як надія громадянського суспільства та його глашатай) і безнадійність (Путін як безвихідь), велич (Путін як послідовник Петра I) і страх (Путін як чекіст – страх народу перед ДПУ, НКВД, КДБ) [1]. Здійснений нами аналіз назв публікацій Інтернет-порталу “ИноСМИ” дав змогу простежити відношення громадян до лідера РФ на полюсах обожнювання й демонізації. Стосовно В. Путіна характерними є публікації з назвами: “Путін – святий, чий спис уразив дракона “єльцинської олігархії”...”, “Тільки Бог вище за тебе, Путін”. “Він і на лижах, він і в кабіні пілота винищувача”, “Култ Путіна: Володимир Святий”, “Його татами – увесь світ”, “Президент Путін назавжди?”, “Леонід Ілліч Пугін. Роки правління Брежнєва росіяни згадують як найкращий період в історії своєї країни”, “Володимир Бонапарт”, “Путін іде шляхом Піночета”, “Московський Муссоліні”, “Путін – не Гітлер”, “Путін усе більше нагадує диктатора Сталіна”, “Загадка Путіна. Паралелі між Володимиром Путіним і Саддамом Хусейном”, “Ахіллєсова п’ята нафтового царя”, “Путін: жорстокий деспот, що втягує Захід у нову “холодну війну”, “Кінець історії буде покладений у вбиральні?”, “Чудовисько або герой нашого часу?”, “Чудовисько з Московії”, “Руський Мефістофель вимагає душу Заходу”, “Володимир Путін: Великий і Жахливий”.

Путін за часів свого президентства був популярною особою згідно з рейтингом Інтернет-порталу “Rambler” – у 2002, 2003 і 2004 р. він “Людина Року”. Присвячені йому сайти по-різному висвітлюють його діяльність; серед них є офіційні й неофіційні, пропутінські та антипутінські: president.kremlin.ru, www.putin2000.ru, vova.spb.ru, suicide.lenin.ru/putin, v-putin.narod.ru, putin1.nm.ru, putin-president.da.ru, obmanuli.narod.ru, antiputin.narod.ru та ін. Є і сайт собаки Путіна – putindog.narod.ru.

Проведемо ж докладніший джерелознавчий аналіз Рунету, послідовно простеживши канонізацію экс-президента в ендогенних для Всесвітньої павутини Інтернет-підрозділах.

Інтернет-сайти в цей час були важливим джерелом хакерського протистояння пропутінських і опозиційних В. Путіну ресурсів Всесвітньої Мережі. У відповідь на хакерські атаки на естонські